

**ІДЕЇ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО В СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ (НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ
РОБОТИ КАХОВСЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ I–III СТУПЕНІВ № 2
З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ)**

У статті висвітлені основні ідеї видатного педагога Я. А. Коменського щодо організації навчального процесу, вимог до вчителя; окреслені шляхи їх використання в сучасному освітньому просторі. Схарактеризовано досвід роботи Каховської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов.

Я. А. Коменський – видатний чеський мислитель і педагог, засновник сучасної наукової педагогіки, який зібрав і переосмислив у своїх творах увесь досвід попереднього розвитку теорії і практики навчання й виховання молодого покоління. Він першим у світі теоретично обґрунтував ідею неперервності освіти, побудувавши у своїх працях систему, спрямовану на навчання «усіх усьому», починаючи від материнської школи й завершуючи академією. Ян Амос Коменський писав, звертаючись до вчителів: «Чи може бути для вас, – вчителів, – що-небудь приємніше, ніж те, щоб бачити найрясніші плоди вашої праці?» [4, с. 15].

Роль учителя Я. А. Коменський підносить до рівня високих патріотичних завдань визволення своєї батьківщини й сприяння розквіту чеського народу. Його життєвий шлях дуже тісно пов'язаний з боротьбою власного народу за свою національну незалежність. Саме ця його ідея – ідея патріотичного виховання – є ключовою в сучасній педагогіці українців.

Великий педагог, як не дивно, дуже сучасний. І це розуміє кожен, хто звертається до його педагогічної спадщини. Йому належить заслуга втілення в педагогіку кардинально нових ідей, які примушують іти вперед. Учений створив струнку систему ґрунтовної освіти.

Цінним для сьогодення є питання створення загальнодержавної школи, де поряд із іншими глобальними проблемами звучить: навчання має відбуватись в державі виключно рідною мовою. Це вічна істина. Адже в мові все: історія, культура, духовність, патріотизм, любов до рідної землі. А значить, ми

* © Соломахін А. Ф., Соломахіна Г. М.

СКАРБНИЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

виконуємо найсокровенніше для кожної нації – плакаємо майбутнє. Знаючи рідну мову, діти приходять до розуміння свого коріння, роду, держави.

Аналізом наукової спадщини великого дидакта займалися такі вітчизняні й зарубіжні вчені: Ф. Даденков, М. Бечкова, Я. Квачала, В. Кларін, А. Красновський, Ю. Кузьмінська, Д. Лордкіпанідзе, Б. Мітюров, А. Піскунова, Й. Полішенський, С. Соучек тощо. Дослідження використання педагогічних ідей ученого та їх актуальність в сучасній освітній діяльності висвітлюються також у працях Е. Александрова, О. Антонова, І. Зайченко, В. Лучкевич, Б. Мітюкова, Г. Сутріна, А. Хуторського, Д. Чижевського, П. Щербаня тощо [8]. Проте у сучасній науці недостатньо досліджено використання педагогічних ідей Я. А. Коменського та ефективності їх використання в контексті розвитку сучасної української освіти.

Саме тому актуальною постає проблема вивчення дидактичних поглядів Я. А. Коменського в освітньому просторі України ХХІ століття.

Метою нашої статті є аналіз ефективності використання педагогічних ідей Я. А. Коменського на прикладі Каховської спеціалізованої ЗОШ № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов. Практичний підхід до поставленого завдання дозволить проілюструвати вплив його ідей на організацію навчально-виховного процесу, обґрунтувати значущість його внеску в царину шкільної освіти.

Я. А. Коменський – яскравий представник своєї епохи, що власними поглядами на освіту та виховання набагато випередив час. Симбіоз античних знань, поглядів епохи Відродження та принципів гармонії з природою дозволили сформувати основи сучасної педагогіки.

Характерними рисами світогляду Коменського є:

- природовідповідність у вихованні, адже розвивається людина за спільними з природою законами. Отже, навчально-виховний процес повинен будуватися у відповідності з цими законами;
- демократизм, що проявляється в глибокій симпатії до праці;
- гуманізм, життєрадісність, оптимізм, що склалися під впливом епохи Відродження;
- сенсуалізм, запозичений у філософа Ф. Бекона,

СКАРБНИЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

згідно з яким вихідним началом пізнання є відчуття;

- любов до рідної мови;
- національний характер виховання [5; 6; 8].

Каховська спеціалізована ЗОШ I–III ступенів № 2 з поглибленим вивченням іноземних мов заснована у 1887 року, тож у 2017 році вона відзначатиме 130-річчя. Школа функціонує з 2002 року як спеціалізований навчальний заклад, метою якого є опанування іноземної мови як засобу спілкування. Формування здібностей використовувати мову як інструмент у діалозі культур відповідає поглядам Я. А. Коменського на вивчення рідної та іноземної мов у школі. Адже заглиблення у світ слова – це завжди осягнення нових явищ, предметів, процесів. Упродовж 2013–2016 років відбулося поглиблення спеціалізації навчального закладу: збільшено кількість класів поглибленого вивчення англійської мови (з 1 класу), вивчення німецької, французької мови в якості другої іноземної (з 5 класу). Розширенню додаткового освітнього простору школи сприяють інтерактивні конкурси з іноземних мов, діяльність шкільного євроклубу «Lingua», конкурсна програма з міжнародного обміну «FLEX», у якій уже 2 учні школи стали національними переможцями та навчались у США один навчальний рік. Такий підхід до вивчення іноземних мов відповідає поглядам Я. А. Коменського та дозволяє виховати всебічно розвинену особистість, яка здана засобами слова осягнути світову культуру.

У той же час з метою сприяння державній мові відбувалося розширення україномовного освітнього простору, бо як державна мова, так і мова викладання – російська, поруч з іноземними мовами стали важливими чинниками виховання лінгвістично освіченої особистості, здатної інтегруватися в багатомовну європейську спільноту. Вивчення предметів мовного циклу, культур та інформації країнознавчого характеру займає особливе місце в освітньому процесі школи та сприяє створенню інтегрованого простору, у якому формується багатомовність, виховується толерантне ставлення до інших культур, розуміння приналежності до рідного народу.

Модернізована модель навчального плану дає можливість підвищити якість освіти в окремих царинах та передбачає: варіативність здобуття освіти через

СКАРБНИЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

допрофільну підготовку учнів 8-9 класів, профілізацію старшої школи (найбільшим попитом користуються філологічний та природничий напрямки), шляхом комп'ютеризації освітнього середовища. У школі впроваджено вивчення основ інформатики в 2-11 класах, у повному обсязі й оптимальному режимі використовується 37 одиниць комп'ютерної техніки, здійснено підключення до мережі Інтернет, забезпечено роботу програмного комплексу «АС Школа». У 2015 році заклад вибором обласний ґрант на 50 тисяч гривень для реалізації проекту в сфері розробки та застосування інформаційних, телекомунікаційних технологій в управлінській діяльності, навчально-виховному процесі, науково-пошуковій роботі. Такий підхід до новітніх технологій дозволяє реалізувати ідею сенсуалізму Я. А. Коменського, адже розширює освітній простір, дозволяє вийти за межі шкільної програми, поглибити знання з різних навчальних дисциплін.

Урочну діяльність доповнює сформована в школі система додаткової освіти. Найпопулярнішими формами дозвілля учнів є заняття в ізостудії, вокальній студії, театрі літературної мініатюри, гуртку юних журналістів (шкільна багатотиражна газета – тричі призер Міжнародного конкурсу шкільних медіа у Миколаєві), проведення традиційних творчих справ, масових заходів, які стають окрасою навчального закладу, об'єднують всіх учасників навчально-виховного процесу, роблять їх колективом однодумців. Безліч корисних справ на рахунку клубів «Мандрівник», «Собеседник», євроклубу «Lingua», який впевнено лідирує серед шкільних євроклубів Херсонщини. Це втілює ідеї гуманізму, життєрадісності, оптимізму, які, на думку Я. А. Коменського, є невід'ємною частиною навчального процесу.

Помітна роль у розвитку інтелектуально обдарованих дітей належить шкільному науковому товариству «Паросток», яким підтримуються багаторічні традиції: урізноманітнення напрямків пошуково-дослідницької роботи, її краєзнавча спрямованість, позитивна динаміка результативності цієї роботи учнів та їх наукових керівників-вчителів Г. Соломахіної, Т. Зубкової, О. Трапезникової, Л. Семенової тощо.

Велику роль у вихованні майбутнього покоління Я. А. Коменський відводив учителям. Школа № 2 – це

СКАРБНИЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

колектив висококваліфікованих педагогів, творчих особистостей, яких об'єднує велика любов до дитини, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. 10 вчителів школи мають педагогічне звання «учитель-методист» або «старший вчитель». 46 % педагогічних працівників мають вищу кваліфікаційну категорію. За три останні роки узагальнено та занесено до анотованого міського каталогу досвід 5 вчителів, обласного каталогу досвіду – 2. Школа підтримує роботу призера бронзового рівня у XI Всеукраїнському конкурсі «Вчитель – новатор»; призера I Всеукраїнського інтернет-конкурсу «Учитель року–2016» за версією природничого науково-популярного журналу «Колосок»; щорічного лауреата конкурсу професійної майстерності «Учитель року» та конкурсу «Класний керівник року», 2 лауреатів обласного конкурсу «Флагмани освіти Херсонщини», переможця міського конкурсу до Дня міста у номінації «Кращий працівник освіти». Школа двічі стала переможцем у обласному фестивалі педагогічної майстерності «Гуманізація освітнього простору» (2015 р., 2016 р.), а також призером обласного конкурсу «Простір щасливого дитинства» (2014 р.).

Вплив створеного в школі освітнього середовища на особистість учня є ефективним і дає змогу урізноманітнювати спектр видів діяльності: навчальної, науково-дослідницької, еколого-краєзнавчої, оздоровчої, дозвілєво-розважальної, художньої творчості; дає змогу здійснювати комплексний підхід до навчання і виховання.

Школа є опорною в місті з питань роботи з обдарованими та здібними учнями, ресурсним центром з питань національно-патріотичного виховання, а також експериментальним майданчиком із впровадження предмету «Фінансова грамотність», елективного курсу з медіаосвітнім компонентом «Ave, Skovoroda! Ідемо за Сковородою!», програми виховних годин «Культура добросусідства» в рамках проекту ОБСЄ «Розвиток міжкультурної освіти в Україні». Заклад з 2010 року реалізує освітньо-виховну модель «Школа як осередок розвитку громади». Таким чином утілюється ідея національного виховання, що є однією з визначальних у педагогічній системі Я. А. Коменського. Повага до рідної культури та культури інших народів дозволяє виховати самодостатню особистість, яка поважає національні традиції та орієнтується в культурному просторі .

СКАРБНИЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

Педагоги школи – постійні учасники заходів різних рівнів: регіонального, всеукраїнського, міжнародного. Відповідні сертифікати, свідоцтва підтверджують їхню успішну роботу, оволодіння певною проблемою, що забезпечує науково-методичне підґрунтя для впровадження в навчально-виховний процес нових освітніх технологій: гуманістичної педагогіки, інтерактивного навчання, розвитку критичного мислення, проектних технологій. Соціальне проектування сприяє залученню до конкретних справ великої кількості учнів, формуванню їх соціальних навичок.

Результатом симбіозу класичних ідей Я. А. Коменського та нових освітніх технологій є рекомендація до впровадження на обласному рівні досвіду роботи школи з питання «Педагогічна підтримка обдарованої дитини». Крім цього школа має значні наукові здобутки та винагороди. У Всеукраїнському конкурсі-рейтингу навчальних закладів по роботі з обдарованими дітьми «Школа – джерело талантів» школа № 2 – на 41 місці серед 115 інших шкіл України. За результатами ЗНО з української мови і літератури в загальному рейтингу шкіл Херсонської області СЗОШ № 2 зайняла 19 місце (серед 244 закладів). Щорічно в міських предметних олімпіадах учні школи під керівництвом вчителів Л. Барановської, О. Мандриці, О. Бойко, Н. Баранової, І. Мунтяну, А. Булгакової виборюють від 37 до 41 призового місця, у обласних – від 2 до 8. Юні дослідники Малої академії наук щорічно здобувають від 2 до 6 призових місць – на міському рівні, 2-3 місця – обласного рівня, у 2016 році десятикласниця Є. Чуракова стала призером всеукраїнського рівня (учитель Г. Соломахіна). Численні перемоги мають учні школи у різноманітних конкурсах академічного характеру різних рівнів, а також у творчих конкурсах.

Секрети досягнення школою високих результатів – в орієнтації усієї діяльності на особистість учня, його інтереси, потреби і здібності, у прагненні забезпечити успішне зростання кожної дитини, у стимулюванні творчої результативної роботи як учня, так і вчителя. Такий підхід до навчання відповідає поглядам і уявленням Я. А. Коменського на школу. Побудова системи шкільної освіти відповідно до ідей та принципів великого чеського педагога є зразком успішного процесу організації навчання, з якого варто брати приклад українській педагогічній науці й сьогодні.

СКАРБНИЦЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
Література:

1. Ісаєвич Я. Д. Ян Амос Коменський і Україна / Я. Д. Ісаєвич // Український історичний журнал. – 1967. – Березень. – № 3. – С. 129-131.
2. Кравець В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського / В. Кравець // Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. навч. докл. / В. Кравець. – Тернопіль, 1996. – С. 122-178.
3. Коваленко Є. І. Коменський Ян Амос / Є. І. Коваленко // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юніком Інтер, 2008. – С. 407-408.
4. Коменський Ян Амос. Вибрані педагогічні твори: у трьох томах. Т. 1. Велика дидактика / Ян Амос Коменський; під ред. з біограф. нарисом і примітками проф. А. Л. Красновського – К. : Рад. школа, 1940. – 248 с.
5. Красновский А. А. Ян Амос Коменский / А. А. Красновский. – М. : Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, 1953. – 323 с.
6. Лордкипанидзе Д. О. Ян Амос Каменский. Изд. 2-е. / Д. О. Лордкипанидзе; [Науч. ред. А. И. Пискунов]. – М. : Педагогика, 1970. – 440 с.
7. Мединський Є. М. Братські школи України і Білорусії в XVI–XVII століттях: [монографія] / Є. М. Мединський. – К. : Рад. школа, 1958. – 210 с.
8. Мітюров Б. Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні: [монографія] / Б. Н. Мітюров. – К. : Рад. школа, 1971. – 107 с.

Чух Г. П.*

ВИКОРИСТАННЯ КІНОЕКРАНІЗАЦІЇ ТВОРІВ У СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ

У статті розглянуто деякі аспекти методики використання кіноекранізації творів у сучасній шкільній літературній освіті, пропонуються методи і прийоми, доцільні при вивченні поеми Т. Шевченка «Катерина». Використання кіноекранізацій у процесі роботи над художнім текстом може стати стимулом до особистісного прочитання літературного першоджерела.

Сучасне інформаційне суспільство стикається з необхідністю змін у сфері освіти, при цьому зберігаючи найважливішу функцію школи – навчання й виховання. Використанні різних видів мистецтва на уроках розширює світогляд учнів, розвиває образне мислення, дозволить інтенсифікувати процес навчання, якість літературної освіти. Такий підхід до методики викладання літератури

* © Чух Г. П.